

*Іван Білавич
(Варшава, Польська Республіка)*

АРСЕН РІЧИНСЬКИЙ – ЛІКАР, ПЛАСТОВИЙ І ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ДІЯЧ

Незважаючи на те, що за останні роки в українській науці з'явилася низка публікацій про життєтворчість Арсена Васильовича Річинського, непересічної постаті в історії української культури (О.Альошина, А.Гудима, А.Колодний, Л.Михайльчук, О.Саган та інші), окремі аспекти багатогранної діяльності цього великого українця, патріота, ерудита, громадянина до кінця не висвітлені. Ідеться, до прикладу, про аналіз діяльності на ниві національного виховання українського юнацтва, у ділянці медичної опіки українства тощо. Деякі автори (Ю.Візитів [2], А.Гудима [3], П.Кралюк [5], Б.Савчук [7; 8], ін.) досліджували розвиток «Пласту» на Волині за 1920-1930 рр. і частково показали роль у цьому процесі роль А. Річинського.

Народився А.Річинський 12 червня 1892 року с. Тетильківці Кременецького повіту Волинської губернії (нині це Тернопільська область). Батько Василь Федорович був православним священиком у цьому селі. Арсен навчався в місцевій початковій школі, відтак у духовній школі в м. Клевань, продовжував навчання в Кременецькій гімназії та Житомирській духовній семінарії. По закінченні семінарії А.Річинський вступив на медичний факультет Варшавського університету. Навесні 1917 р. юнак склав іспити при Київському університеті й отримав посаду лікаря в Ізяславській повітовій лікарні, тут працював до березня 1920 р., зарекомендувавши себе хорошим фахівцем, чуйним і уважним до пацієнтів медичним працівником. За цього часу А.Річинський брав активну участь у громадському житті, зокрема в русі за українізацію [5; 7, с.46]. За умовами Ризького мирного договору 1921 р. Волинь була поділена між Росією та Польщею. Навесні 1920 р. А.Річинський виїхав до села Тростянець Луцького повіту, яке опинилося в складі Польщі, де до 1922 р. працював лікарем. Тут молодий і досить перспективний лікар одружився з дочкою місцевого священика Ніною. Молоде подружжя активно займалося

громадською просвітницькою діяльністю, за що польська влада постійно переслідувала А. Річинського.

У квітні 1922 р. Річинські переїжджають до м. Володимира, де Арсен став головним лікарем міської лікарні. На цій посаді він перебував до серпня 1925 р. – свого арешту, утім, не виявивши якихось протизаконних дій, польська поліція А.Річинського невдовзі звільнила, але знайти державну роботу за такої ситуації було неможливо, тому А.Річинський став приватним лікарем, як фахівець високого рівня мав багато пацієнтів. До слова, за 1920-1930-х рр. у Володимирі було 17 лікарів, з яких лише двоє – українців, включаючи й А.Річинського [1; 2, с. 18-19; 3; 5].

А.Річинський – непересічна постать в історії української культури: це була дуже освічена на той час людина, висококваліфікований лікар, громадський діяч, філософ, релігієзнавець, культуролог, мистецтвознавець, церковний композитор, фольклорист тощо. У Володимирі й Володимиро-Волинському повіті громадський активіст створює «Просвіту» (у 1928–1929 рр. її очолює), разом з дружиною Ніною організовує Союз українок, бере участь у кооперативному русі, у товаристві «Відродження» (заборонене староством у 1935р.) тощо [7, с. 82]. Він автор невеликої за обсягом, але важливої за змістом «пластової брошури» «До щастя, слави і свободи» [6].

Лікар А. Річинський велику увагу приділяв духовному здоров'ю людини, у його медичному кабінеті у Володимирі завжди були ікони Христа Спасителя і Пречистої Богородичі, на столику – Євангеліє, ікона св. Пантелеймона, під нею невеликий килимок, де можна було стати на коліна і помолитися Цілителеві [2; 3; 5]. А. Річинського можна віднести до когорти високопрофесійних медиків, які практикували ефективні методи лікування, надавали пацієнтам не тільки допомогу ліками, а й молитвою. Отже, молитва, церковна атрибутика, як вважав А.Річинський, лікують людину, тому що духовне здоров'я так само важливе, як і фізичне. Лікування тіла має супроводжуватися лікуванням духовним.

Як уже йшлося, А.Річинський – активний просвітянин, організатор «Пласту» на Волині («Пласт» 1929 р. заборонила місцева адміністрація): у липні 1925 року він створив два курені – чоловічий імені Івана Франка та жіночий імені Лесі Українки, які налічували 50 осіб з Володимира та його околиць [2, с.20; 7]. Верховна пластова команда (ВПК) у Львові призначила А.Річинського зв'язковим. На цій посаді він залишався упродовж усього періоду легальної і підпільної роботи «Пласту» в повіті. А.Річинський прагнув об'єднати Волинську і Галицьку пластові області в одну за керівництва ВПК у Львові [2, с.21; 8]. У жовтні 1926 року ВПК у Володимирі створила 7 окружних пластових команд на чолі з А. Річинським. Сфера впливу команди поширювалася на всю північнозахідну Волинь. Комендант А.Річинський організовував нові пластові осередки, проводив з пластунами піші та водні мандрівки визначними історичними місцями повіту, до Почаєва, на Козацькі могили під Берестечком. У Володимирі він створив та матеріально забезпечував пластову бібліотеку. Наприкінці 1929 року бібліотечні фонди налічували майже 200 різноманітних видань. Невдовзі за сприяння коменданта місцеві пластуни організували крамницю пластових товарів, яка швидко стала популярною з-поміж місцевих мешканців [2; 8]. А. Річинський був постійним учасником пластових таборів у Карпатах і на Підкарпатті. Він виконував функції інструктора, обозного лікаря, члена Комісії пластових таборів. Часто на табори його супроводжувала дочка (1922 р.н), яку батько змалечку привчав до пластового життя [2; 8].

Порівнюючи життя в пластовому таборі із Запорізькою Січчю, А. Річинський назвав його «мініатюрною національною державою» [6, с.36]. Ця аналогія цілком слушна. Життя в «Пласті» ґрунтувалося на засадах козацької демократії, самоуправління, а також принципах здорового способу життя.

А.Річинський розглядав здоров'я людини як синтез її духовного та тілесного начал. Наголошував на необхідності «виправлення національних хиб», підкреслював, що пластова виховання для українців надзвичайно важливе, бо «не тільки загартовує молодь фізично й духовно, не готує... кадри

вишколених борців», але й слугує добрим засобом для виправлення «від'ємних сторін нашої національної вдачі» [6, с. 57]. До «від'ємних сторін» ідеолог українського скаутингу відносив пияцтво. Пункт 12 Пластового Закону зобов'язував дбати про власне фізичне здоров'я, зокрема через відмову від споживання алкоголю і тютюнопаління. Пластуни повинні були самі дотримуватися абстиненції, «ширити її серед інших» та відмовлятися від участі в забавах та святкуваннях, де вживали алкоголь чи тютюн [4, с. 8]. Тут «Пласт» активно співпрацював з товариством «Відродження», до його створення у Володимирі-Волинському А.Річинський приклав багато зусиль.

А. Річинський – великий патріот України, її достойний громадянин. А також великий християнин, який зробив багато для становлення незалежності українського православ'я, ставши фактично очільником руху за українізацію православної церкви на Волині за міжвоєнної доби ХХ ст. Він автор низки праць, у яких обстоював ідею автокефалії української церкви. Праця А.Річинського «Проблеми української релігійної свідомості» має велике значення для сьогодення, особливо вона є актуальною тепер, коли постало питання про створення в Україні власної незалежної помісної православної церкви [1, с. 22; 3, с. 49; 7, с. 120].

1939 року А. Річинського заарештували органи НКВС, засудили на 10 років позбавлення волі в радянському концтаборі. Після відбуття цього терміну А.Річинського разом з родиною направили в заслання до Кизил-Ординської області без права повернення в Україну. Він працював лікарем районної лікарні, продовжував громадську діяльність, друкував праці на медичні теми, писав музичні твори на релігійну тематику, створив хор «Дві хмароньки» тощо. Помер А. Річинський 13 квітня 1956 р. на засланні від крововиливу. Поховали його на цвинтарі станції Джусали Кизил-Ординської області (Казахстан) [2, с.22; 5].

Таким чином, лікар, громадський, церковний і пластовий діяч А.Річинський багато зробив для поширення українського скаутського руху на Волині, став не тільки його організатором, але й ідеологом. Його праця «До

слави, щастя і свободи» (1930) розкриває основні засади ідеології українського «Пласту», де велике місце посідає виховання здорового способу життя юнацтва. Постать А.Річинського – гідний приклад для наслідування сучасного юнацтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсен Річинський і сучасний стан духовного поступу українського народу [Текст] : наук. зб. / за ред. А.Колодного, П. Мазура. – К. ; Кременець, 2011. – 104 с.
2. Візитів Ю. Пластовий сеніор А.Річинський: «до щастя, слави і свободи» / Ю. Візитів // Українське релігієзнавство. – 2007. – № 41. – С. 17-23.
3. Гудима А. Харизма Арсена Річинського / Арсен Гудима. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 144 с.
4. Ісаїв П. Роля Пласту в національному розвою / Петро Ісаїв // Пластовий шлях. – Львів, 1930. – Ч. 1. – С. 6-8.
5. Крالیук П. Невідомий Арсен Річинський [Електронний ресурс]. – Газета «День». – Режим доступу: www.day.kiev.ua/uk/.../nevidomiy-arsen-richinskiy
6. Річинський А. До щастя, слави і свободи / Арсен Річинський. – Львів, 1930. – 65 с.
7. Савчук Б. Волинська «Просвіта» / Борис Савчук. – Рівне : Ліста, 1996. – 154 с.
8. Савчук Б. Український Пласт. 1911-1939 / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 264 с.